

Ilm-ma'rifat targ'ibotchisiga aylangan «Al-Isloh» jurnali kimlar tomonidan nashr etilgandi?

Илм-маърифат тарбиботчисига айланган «Ал-Ислоҳ» журнали кимлар томонидан нашр этилганди?

Илм, зиёд тарқатувчи, халқнинг маънавий, сиёсий онгини ўстирувчи матбуотсиз буғуни кунимизни тасаввур этиш кийин, албатта. Зоро, у оммавий аҳборот тўйловчи, таҳлил килувчи ва тарқатувчигина эмас, балки тарихин муҳрагуви восита вазифасини ҳам бажаради.

Мозийдан садо

Якин ўтмишига назар солар экан-миз, матбуот замон тарихи саҳифаларини билгувчи ишончли манбалардан бирни бўлуб хизмат қилганига яна бир карра амин бўламиз. Ҳусусан, миллат, миллий озодлик, миллий маданият учун кураш, дин ва Ватан хакидаги оташин маколаларга тўла милий матбуотимиз ўз даврида халқни фафлат, уйқусидан ўйғотиш, маърифат зиёси сарни етаклашга интилганини кўрамиз.

1906 йилдан бошлаб, Тошкент, Самарқанд, Фарғона каби шаҳрларда катта меҳнат ва таъқубларга қарашмасдан бирин-кетин Мунавваркори Абдузалимовон, Махмуджӯҳа Беғбуий, Махмуджон Обидов, Убайдулла Асадуллашўхов ҳамда бошқа маърифатлар жадидлар, тараққийларар вишиллар томонидан газеталар, жур-

наплар чор этила бошланди. Зиёлиларимиз миллат юксалишини ва ўйганини учун, аввало, илм-маърифат эга-уз маколалари билан иштирок этди-лар. Мазкур материалларда дин, имон-эътиқодни химоя қилиш, шу билан бирга, диний ҳаётда ислохотлар ўқизиш лозимигиги ҳақидаги масалалар, таълим ва маориф мавзуси ўз аксини топган эди. Ҳусусан, журнал саҳифаларидан ўрин олган диний-маърифий мавзудаги маколаларда ҳалқ ўз маслак ҳамда эътиқодидга сабит туришга, турил ётғон ва қарашларга қарши чикишга чакирилган. Маколаларда уламолар, маърифатларврар зиёлилар орасидаги низолар, бўлинишлар ҳамда четдан кириб келган турли ноисломий ақидада эътиқод, ху-рофот ва бидъатлар масаласи аks этган, уларни ислоҳ қилиш кун тартибига кўйилган эди. Шу максадда журнал саҳифаларида ҳалқка қаратса: "Биз фикнда Абу Ҳанифа мазҳабига, ақида-да Мотурудий таълимотига амал килсак", деб хитоб қилинган.

Журналининг дебялри ҳар сонида ҳалқа маърифат улашиши максадида хориждан келтирилган ҳамда янги нашр этилган маҳаллий тошбосма китоблар "Ислоҳ кутубхонасида Куръони карим, ҳадиси шарифдин, қадим осорлардин, жадид рисолаларидан, ҳар фандин китоблар... арезон бехода сотилур", тарзида ўзлон қилиб борилган.

Абдураҳмон Сайёҳнинг ислом тарихини яқиндан билиш ва ўрганишга чорловни асар ҳамда маколалари диккатга сазоворордир. Ҳусусан, журналда унинг "Тарики Ислом", "Тұхфатул анам тарихи байт ул-Харом", "Тарихи изолат ул-ғайсан қиссатул Зулкарнайн", "Танвир ул-аҳдоқ фи макарим ул-аҳлоқ" каби маколалари босилган.

Унинг "Тұхфат ул-анам тарихи байт ул-Харом" асаради Маккай мұкарраманинг тарихи, иқлими, ислом маърифати ва маданияти ривокида тутған ўрни масалаларига кенг тұхтаб ўтилған. Шу билан бирга, Шарқ оламининг XX аср бошидаги қолоқлик гирдобига тишиши сабаблари ҳам очиб берилған. Қолоқлардан чикин учун илм олиш, фан-техниканинг сүйгітіндеңларидан фойдаланып лозимиги асосий омиллардан бирни кутиши да ғана тишиши көрсетілген. Мерх-шәфқат, самимий мұносабатлар, ҳушуклик каби сиғатлар тараанум этилиб, ислом дини инсониятни ғұзал құлқу одобга өрнеше мұфассал баён килинган.

Ҳулоса ўрнида айтганды, журнал

иуассислари ислом оламидаги ислом-хөткөр ғоялардан, Европа илм-фани ютуқшарнинг шиддат билан үйіб боришидан таъсирланып, миллаттимиз ривохи үчүн тараққий этишининг бирдан-бир йўли фақат илм ва маърифатда эканнингини яхши англаған холда, жамиятни ислоҳ қилиш, ўзгартириш ҳамда янгилашда матбуотни кутили ва тенгизиз бир восита деб билдишар. Шунинг учун ҳам журнал "Ал-Ислоҳ" деб номланған эди.

Нигора РАХИМЖНОНОВА,
ЎзРФА Тарих институты катта
илемий ходими,
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD).